

Vnímání a prožívání období pandemie koronaviru a sociální práce

Perception and experience of the coronavirus pandemic and social work

---

Štefan Medzihorský, Michal Svoboda

Abstrakt

Tato studie se věnuje změnám ve vývoji pocitů a postojů během pandemie koronaviru v České republice. Reflektuje také absenci sociální péče, která na rozdíl např. od zdravotní péče nebyla verbalizována ani respondenty výzkumu. Porovnává tři navazující výzkumy zabývající se první, druhou a třetí vlnou pandemie koronaviru v letech 2020 a 2021. Studie se zaměřuje na druhou vlnu pandemie, kdy došlo oproti první vlně k velkému nárůstu počtu nemocných COVIDEM 19. Cílem je analyzovat vnímání a prožívání respondentů na počátku druhé vlny a porovnat odpovědi na vybrané výzkumné otázky dotazníku s první a třetí vlnou – obdobím po ukončení nouzového stavu na jaře 2021. Prezentováno také na *32. Mezinárodním psychologickém kongresu 2021* (Jiříštová, Medzihorský & Svoboda). Data za všechna zkoumaná období byla získána pomocí anonymního online dotazníku. Výzkumný vzorek za všechna tři období tvořil 1 189 respondentů ze dvou hlavních skupin: Studenti vysokých škol a Občané města Litoměřice, doplněných ve druhé vlně o zaměstnance zapojených firem. Výsledky byly porovnávány pomocí popisné statistiky a Pearsonova chí kvadrát testu na 1-5% hladině významnosti. Respondenti ve druhé vlně vykazovali mimo jiné nárůst obav o sebe a o své blízké. Pro období po ukončení nouzového stavu po třetí vlně byl rovněž charakteristický částečný nárůst obav a pocitu úzkosti. Těmito stavy se celospolečensky odborně nikdo nezabýval.

Klíčová slova: emoce, prožívání, pandemie, COVID 19, nouzový stav, sociální práce.

Abstract

This study is devoted to changes in the development of feelings and attitudes during the coronavirus pandemic in the Czech Republic. It also reflects the absence of social care, which unlike, for example, health care, was not verbalized even by the research respondents. It compares three follow-up studies dealing with the first, second and third wave of the coronavirus pandemic in 2020 and 2021. The study focuses on the second wave of the

pandemic, when compared to the first wave there was a large increase in the number of people sick with COVID-19. The aim is to analyze the perception and experience of the respondents at the beginning second wave and compare the answers to selected research questions of the questionnaire with the first and third wave – the period after the end of the state of emergency in spring 2021. Also presented at the 32nd International Psychological Congress 2021 (Jiříštová, Medzihorský & Svoboda). Data for all investigated periods were obtained using an anonymous online questionnaire. The research sample for all three periods consisted of 1,189 respondents from two main groups: University students and Citizens of the city of Litoměřice, supplemented in the second wave by employees of the involved companies. Results were compared using descriptive statistics and Pearson's chi-square test at the 1-5% level of significance. Respondents in the second wave showed, among other things, an increase in worries about themselves and their loved ones. The period after the end of the state of emergency after the third wave was also characterized by a partial increase in fear and anxiety. No one professionally dealt with these conditions as a whole in society.

Keywords: emotions, experience, pandemic, COVID 19, state of emergency, social work.

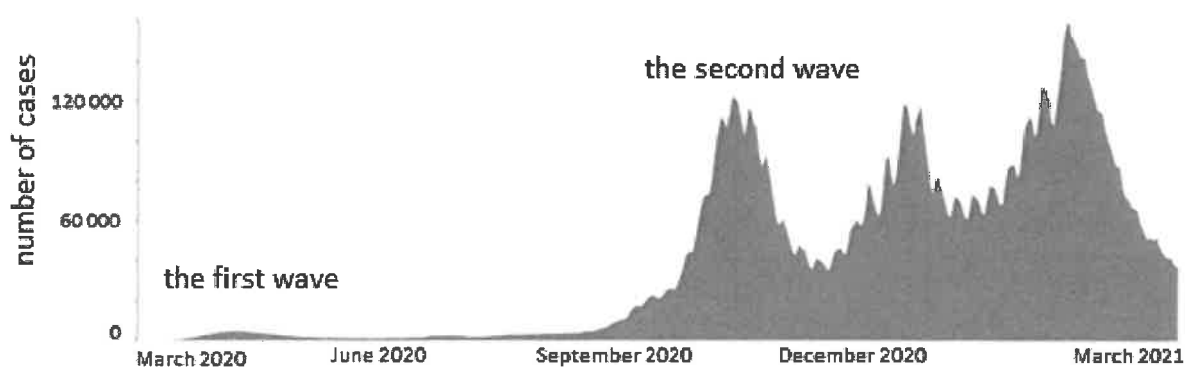
Úvod

Studie navazuje na článek Vnímání a prožívání nouzového stavu v 1. vlně pandemie koronaviru. Článek byl věnován výzkumu pocitů a prožívání během do té doby neznámého stresogenního prostředí fatální hrozby s fyzickými, psychologickými a sociálními dopady. Byl publikován v 8. čísle tohoto časopisu v srpnu 2020. Byly zde uvedeny výpovědi na otázky týkající se obav, postojů a činností, kterým se respondenti věnovali. Výzkum druhé vlny probíhal na jejím počátku, za významného nárůstu případů onemocnění virem COVID 19, kdy měla řada nemocnic prakticky vyčerpané kapacity. Sociální pracovníci byli systémově zapojeni do řešení této situace většinou jenom na specifických pracovištích, jako jsou domovy seniorů, charitativní organizace a podobně.

První vlna pandemie koronaviru trvala v České republice od března do května 2020. Během ní převládal u lidí strach především z toho, že šlo o neznámou nákazu. Situaci většinou začali brát jako velmi vážnou až poté, co vláda zavedla restriktce a vyhlásila nouzový stav. Strach vyvolával především vývoj v Číně, Itálii a později v dalších zemích. Reálně však počet nakažených během první vlny byl v České republice nízký, dokonce jeden z nejnižších na světě. Když počet nakažených začal klesat, lidé se přestali bát a vláda začala během léta opatření značně rozvolňovat. To mělo za následek rapidní nárůst nových případů v září 2020, který začal

klesat až v listopadu. Na obrázku 1 je uveden trendový profil počtu nakažených osob v České republice od března 2020 do začátku dubna 2021.

Na jaře 2021 došlo k prudkému poklesu případů nově nakažených, který byl způsoben očkováním, zvýšeným testováním a restrikcemi vlády. Toto výrazné zlepšování v lidech probouzelo naději a vláda začala s postupným rozvolňováním.

Obrázek 1: Trendový profil laboratorně potvrzených nakažených nemocí COVID 19, zdroj: MZCR 2021

Cíl

Cílem této studie bylo zjistit pocity, postoje a zkušenosti respondentů v období aktuálního ohrožení nemocí COVID 19 během vyhlášení nouzového stavu ve 2. vlně a porovnat je s pocity a postoji z 1. vlny a se situací po skončení nouzového stavu – 3. vlně.

Metodika výzkumu

Výzkumy probíhaly pomocí anonymního on-line dotazníku, který pro výzkum první a druhé vlny pandemie koronaviru tvořilo 24 otázek, z nichž bylo 18 uzavřených otázek a 6 otevřených otázek. Z uzavřených otázek jich 8 obsahovalo čtyřbodovou Likertovu škálu. Ve třetím zkoumaném období po ukončení nouzového stavu bylo přidáno 7 dodatečných uzavřených otázek a byly zkoumány pouze 3 otevřené otázky. Odpovědi na dotazníky z každé vlny byly analyzovány pomocí popisné statistiky a Pearsonovým chí kvadrát testem. Byly uvedeny statisticky významné závislosti na 1-5% hladině významnosti. Pearsonovým chí kvadrátem jsme zkoumali závislosti mezi dvěma kategoriálními proměnnými v kontingenční tabulce. Sloužily také k porovnání výsledků z druhé vlny s výsledky z první vlny a třetí vlny.

Výzkumné soubory dat

Výzkumný vzorek za všechna tři období tvořilo celkem 1 189 respondentů ze dvou skupin: Studenti vysokých škol a Občané města Litoměřice, doplněný ve druhé vlně o zaměstnance.

Sběr dat pro výsledky za první vlnu proběhl na počátku této vlny na jaře 2020 (od 3. dubna 2020 do 10. dubna 2020). Výzkumu se zúčastnilo celkem 520 respondentů, z toho 271 studentů vysokých škol a 249 občanů Litoměřic

Druhým výzkumem zabývajícím se druhou vlnou pandemie koronaviru byli kromě Studentů a Občanů města Litoměřice zkoumány i odpovědi Zaměstnanců zapojených společností. Sběr dat proběhl na podzim roku 2020 (od 22. října 2020 do 4. listopadu 2020). Výzkumu se zúčastnilo celkem 708 respondentů, z toho 175 vysokoškolských studentů, 293 občanů Litoměřic a 240 zaměstnanců společností sdružených v České manažerské asociaci. Sběr dat pro třetí výzkum z období po ukončení nouzového stavu se uskutečnil na jaře roku 2021 (od 14. dubna 2021 do 11. května 2021). Výzkumu se zde zúčastnilo celkem 201 respondentů, z toho 129 vysokoškolských studentů a 72 občanů Litoměřic.

Výsledky

Výsledky z první vlny jsou podrobně popsány ve článku (Medzihorský; Svoboda, 2020). V první vlně Občané i Vysokoškolští studenti nejčastěji uváděli, že v nich nouzový stav vyvolává především pocit, že situaci zvládnou. Obě skupiny se nejvíce obávali omezení zájmů a možností společenských a cestování/turistiky. Jedna respondentka uvedla: „Situace ve mně vyvolala řadu otázek a obav. Začala jsem se strachovat o své blízké a často přemýšlím, jaký asi bude život po této situaci. Uvědomila jsem si, jak svobodný život jsme žili, všechno jsme mohli, všichni cestovali, bylo samozřejmostí chodit do restaurací a kaváren a najednou přišla tahle situace, která toho najednou tolik změnila.“ Mnoho respondentů také uvedlo, že situace nouzového stavu přinesla prohloubení a upevnění vztahů v rodině a s partnery (především ve funkčních rodinách). Lidé doma trávili více času, a tak se mohli více věnovat společným aktivitám. Ženy u Vysokoškolských studentů i Občanů uváděly statisticky významně častěji než muži pocit úzkosti (P-hodnota chí kvadrát testu Vysokoškolští studenti: 0,000, P-hodnota chí kvadrát testu Občané: 0,025). Ženy ze skupiny Vysokoškolští studenti uváděly častěji oproti mužům strach z neznámého (P-hodnota chí kvadrát testu: 0,033), strach z budoucnosti (P-hodnota chí kvadrát testu: 0,038), obavy z existenčního ohrožení (P-hodnota chí kvadrát testu: 0,000), obavy ze ztráty práce včetně brigád (P-hodnota chí kvadrát testu: 0,000)

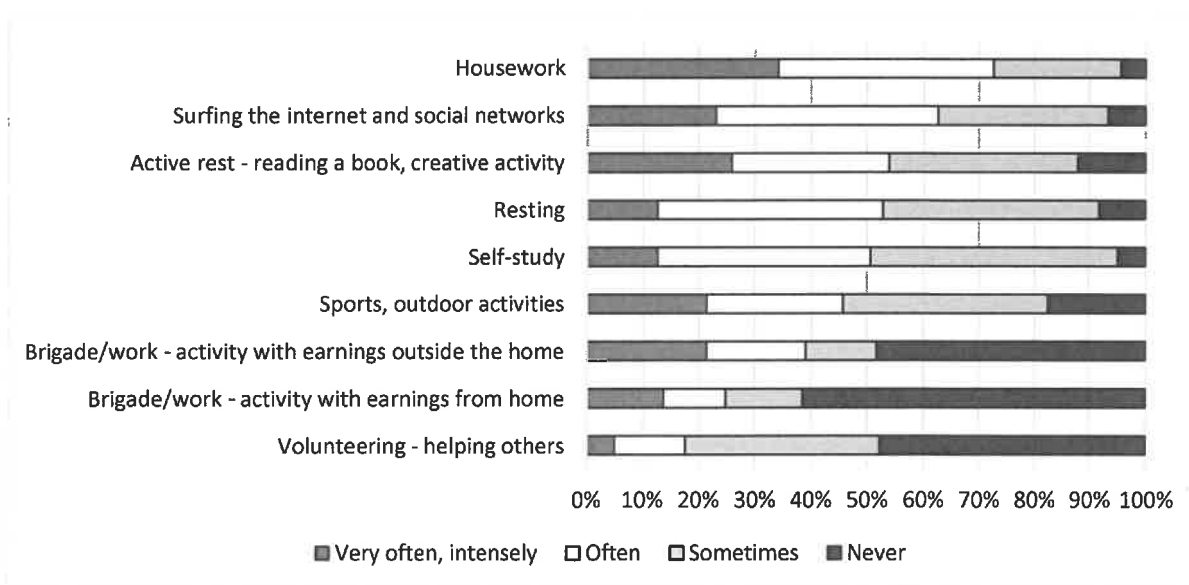
a z nedostatku finančních prostředků (P-hodnota chí kvadrát testu: 0,000). Ženy ze skupiny Občané uváděly častěji obavy z omezení zájmů a možností sportovních (P-hodnota chí kvadrát testu: 0,025), společenských (P-hodnota chí kvadrát testu: 0,015) a cestovatelských/turistických (P-hodnota chí kvadrát testu: 0,003) (Medzihorský & Svoboda, 2020).

Popisná statistika druhé vlny

Studenti vysokých škol

1. otázka: *Jakým činností se věnujete v současné době během druhé vlny pandemie koronaviru?*

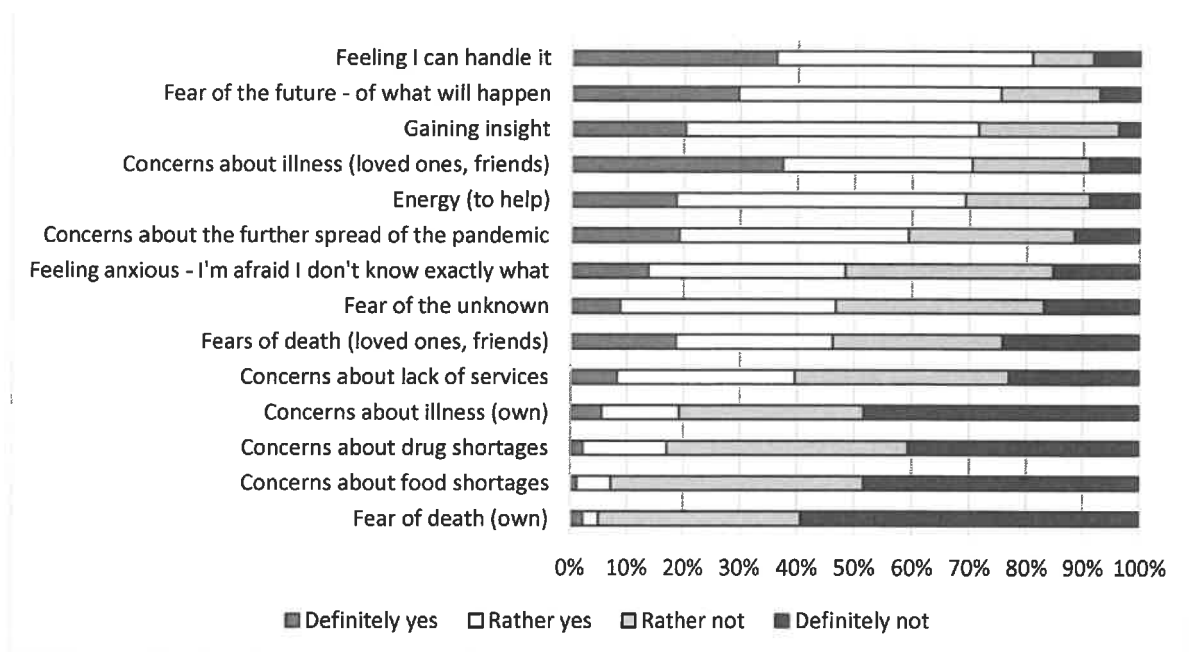
Během druhé vlny se studenti vysokých škol věnovali nejvíce domácím pracím, surfování na internetu a sociálních sítích, aktivnímu odpočinku, odpočinku a samostudiu (viz Obrázek 2). Oproti první vlně se jich výrazně méně věnovalo brigádě či práci.

Obrázek 2: Činnosti, kterým se studenti od vyhlášení nouzového stavu věnovali

2. otázka: *Co ve Vás současný stav během druhé vlny pandemie koronaviru vyvolává?*

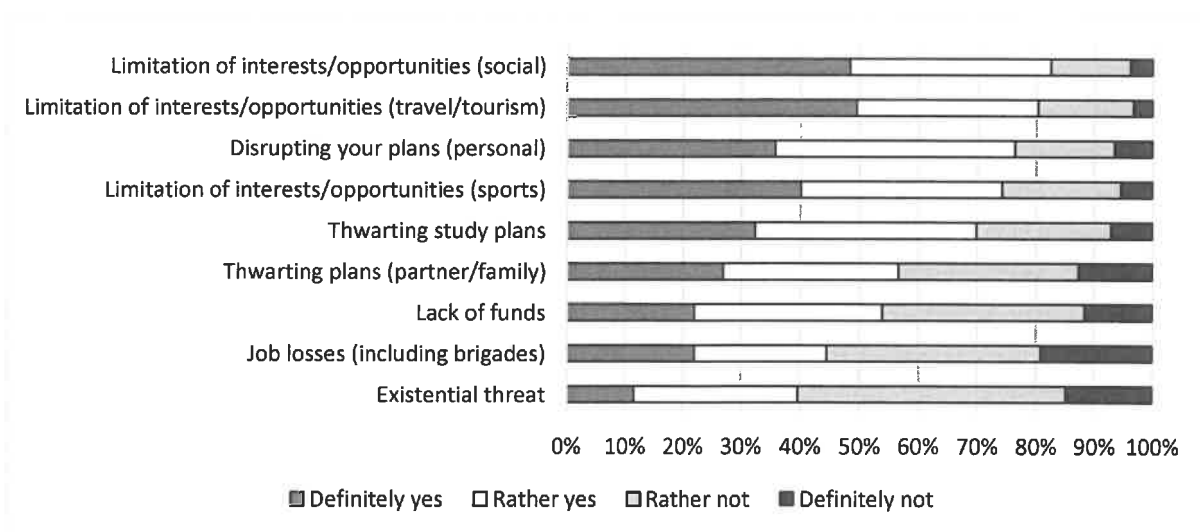
Studenti na počátku druhé vlny nejčastěji uváděli, že v nich situace vyvolávala pocit, že situaci zvládnou a získání nadhledu (viz Obrázek 3). Z obav nejčastěji uváděli obavy z budoucnosti, z nemoci blízkých a přátel a z dalšího šíření pandemie. Nejméně se obávali své nemoci či smrti a nedostatku potravin a léků.

Obrázek 3: Co nouzový stav ve studentech vyvolával

3. otázka: Čeho se v současné době během druhé vlny pandemie koronaviru nejvíce obáváte?

Studenti se nejvíce obávali omezení svých možností a zájmů společenských, cestovatelských a sportovních a maření osobních a studijních plánů (viz Obrázek 4). Nejméně se obávali ztráty práce či existenčního ohrožení.

Obrázek 4: Čeho se studenti během nouzového stavu nejvíce obávali

Nejčastější nálady a reakce během druhé vlny

Většina studentů vnímala z vládních opatření jako přínosné povinné nošení roušek, dodržování dvoumetrového odstupu, zákaz shromažďování nad 6 osob a uzavření vysokých škol, vysokoškolských kolejí, středních škol, divadel a dalších kulturních akcí a restaurací a barů. Naopak pro většinu nepřínosnými opatřeními byla aplikace e-rouška, uzavření základních škol a trasování.

Převážná část studentů uvedla, že respektuje a dodržuje opatření související s nouzovým stavem (57%) a 16% je vítají jako důležitou prevenci proti šíření nákazy. 14% respondentů je považuje za omezování svých práv. 13% se jim podřizuje jen kvůli sankcím. Přibližně polovina respondentů vnímala mezi svými spolužáky spíše optimistickou náladu (51% respondentů), 49% vnímalo mezi nimi pesimistickou náladu, 45% aktivní, akční náladu a 43% vnímalo rezignovanou náladu.

Podle většiny respondentů byly nejčastějšími reakcemi blízkých vzájemná pomoc (83% respondentů), posílení komunikace (51% respondentů) a upevnění vztahů (50%). Nejméně respondentů uvedlo přerušení kontaktů (35% respondentů). Na 20% respondentů nepůsobil zákaz shromažďování nad 6 osob nijak výrazně. 11% respondentů s nařízením souhlasilo, dávalo jim smysl a vnímali ho pozitivně. Vnímali, že je to důležitý krok, bez něhož se situace nezlepší. 15% uvedlo, že zákaz shromažďování respektují a že to bylo nutné opatření. 18% nepřipadal tento zákaz efektivní. Uváděli, že to je nesmyslné, když jsou plné obchody. Někteří respondenti se pozastavovali nad tím, proč právě 6 osob s tím, že to stejně nikdo nedodržuje. 18% studentů uvedlo, že nařízení je omezující a opatření působí špatně, smutně až depresivně, lidem chybí sociální kontakt.

Většina respondentů uvedla, že je velmi znejišťují zmatené informace (85% respondentů), nejistá budoucnost v roce 2021 (65% respondentů), vypnutí ekonomiky, tzv. lockdown (60% respondentů) a nedostatek lékařů a prostředků pro nemocné (55% respondentů).

Nejvíce studenty rozčilovala nesystémovost (64% respondentů), časté měnění nařízení (63% respondentů), špatná komunikace (58% respondentů), nárůst státního dluhu (51% respondentů) a nepřipravenost (51% respondentů). 32% respondentů uvedlo, že druhou vlnu epidemie zvládají lépe, než první. Naopak 25% uvedlo, že ji zvládali hůře a 24% že ji zvládali stejně.

Sociální pracovník/pracovnice zde může zprostředkovávat lepší komunikaci významu užitečných opatření a smysl zapojení odborníků do zvládnání epidemiologické situace. V ČR absentovala jejich práce se studenty a ve standardní populaci zvláště se ženami.

Výběr z frekventovaných odpovědí na otevřené otázky a několik typických příkladů:

O co respondenty nouzový stav ve 2. vlně připravil

37% studentů uvedlo, že kvůli pandemii a souvisejícím opatřením přišli o kontakt s přáteli, spolužáky, partnery a s rodinou. Několik studentů těžce neslo, že nemůžou navštívit své prarodiče v domovech pro seniory nebo i v jejich domovech z důvodu obav o jejich zdraví. Dále studentům chyběly společenské akce. Oproti první vlně si studenti více stěžovali na úplnou ztrátu kontaktů, která už dlouho trvá. Studentům chybělo osobní setkávání se spolužáky a pedagogy, někteří (1. ročníky) je ani nepoznali. Část studentů uvedla, že se u nich doma prohloubily rodinné problémy.

29% respondentů uvedlo, že přišli o své zájmy, mezi které nejčastěji patřily kolektivní sporty a další sporty jako je plavání. Respondenti se nemohli účastnit plánovaných závodů a soutěží. Přišli také o různé kulturní akce – hudební festivaly, výstavy, kino a divadlo.

27% respondentů přišlo o naplánovanou dovolenou a plánované cestování. Řada studentů nemohla vyjet na Erasmus a účastnit se zahraničních stáží.

2% studentům chyběla prezenční výuka, protože je podle nich živější, osobnější a lépe se jim diskutuje. Někteří studenti ale naopak distanční výuku chválí jako alternativní možnost, která by se jim v budoucnu líbila ponechat.

19% studentů kvůli pandemii přišlo o zaměstnání, brigády či část příjmů. Někteří museli přerušit podnikání, protože jim situace znemožnila výkon činnosti. Jeden student uvedl: „Pracuji v kulturní sféře, současně hraji v několika kapelách, takže se v podstatě nemohu věnovat svoji práci.“ Další respondentka uvedla: „Přišla jsem o práci už v první vlně a teď jsem ztratila druhou práci.“

Co situace respondentům ve druhé vlně přinesla, co vyvolala, nad čím se zamysleli, uvědomili si, nebo udělali

28% respondentů se díky situaci zamyslelo se nad různými otázkami. Například uváděli, že je důležité si užívat každý den a více si vážit svobody. Zamýšleli se nad svými budoucími cíli, nad tím, co je skutečně důležité, že člověk ke štěstí potřebuje málo a že je zdraví důležité. Jeden student uvedl: „Že si máme více vážit zdraví a obecně toho, jak se u nás v zemi máme.

Planeta je přehlčena vším, protože lidé chtějí stále a stále víc. Zvykli jsme si až na moc velký komfort, kterého se teď neradi vzdáváme.“

18% respondentů uvedlo, že měli více času na sebe, na samostudium a osobní rozvoj. Více se věnovali sportu a novým koníčkům, jako šití a pletení. Například uváděli: „Uvědomila jsem si, že mám na sebe více času a uvažovala jsem o jiné práci.“ „Určitě jsem se konečně zastavila, více přemýšlela nad rozvojem sebe sama, co chci a nechci, více čtu knihy, cvičím, sleduji seriály, takové ty věci, co jsem dříve nestíhala nebo si na ně nenašla čas.“

12% respondentů trávilo více času s rodinou, partnery a nejbližšími přáteli. 5% studentů mělo více času na různé činnosti, například úklid či rekonstrukci bydlení. 5% respondentů však situace přinesla negativní emoce, jako například obavy o zdraví, o ztrátu práce, pocit bezmoci, stres a depresi.

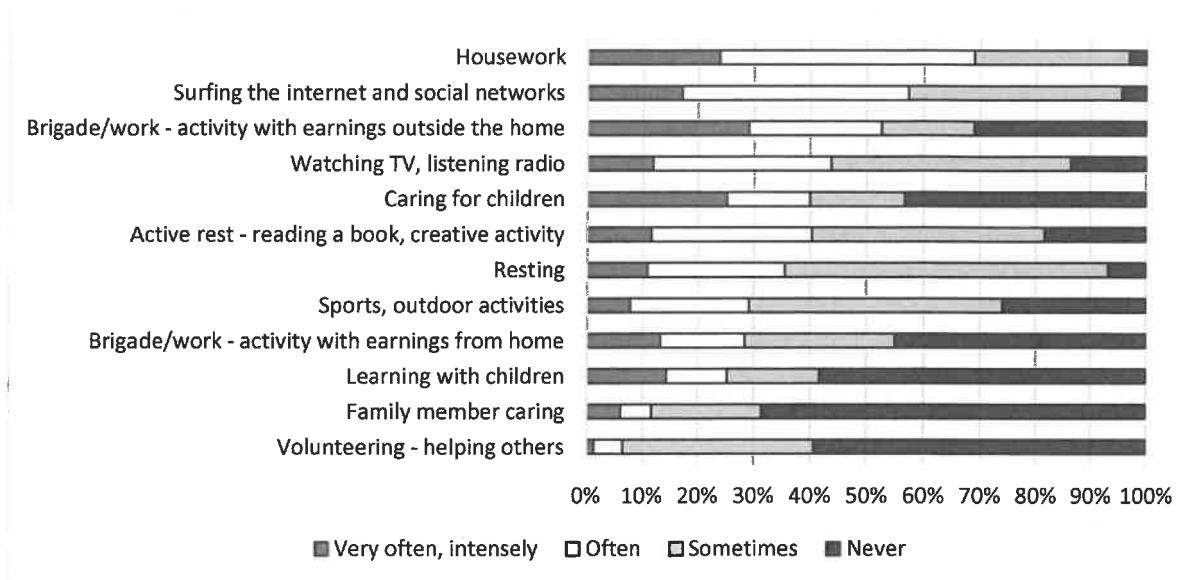
Uvedené dva typy vyjádření tvoří pro kompetentního sociálního pracovníka prostor pro komparaci nejen ztrát a zisků, ale také významu hodnot a jejich etického posuzování.

Také dle vyjádření Official International Federation of Social Workers (IFSW) Statements Relating to COVID-19, zahrnuje aspekty směřování sociální práce k lepšímu světu a etické výzvy, kterým sociální pracovníci čelí, či potřeba integrovat transformativní praktiky.

Občané

1. otázka: *Jakým činností se věnujete v současné době během druhé vlny pandemie koronaviru?*

Občané se během nouzového stavu nejčastěji věnovali stejně jako studenti domácím pracím a surfování na internetu a sociálních sítích (viz Obrázek 5). Většina občanů se také věnovala své práci.

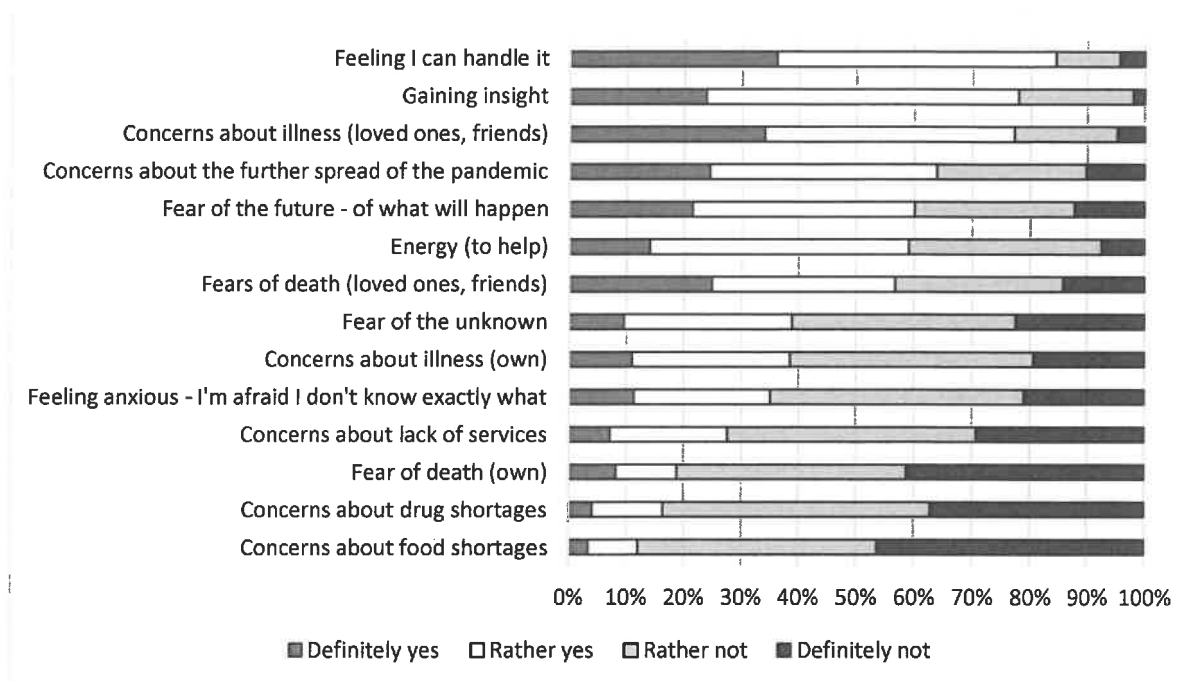
Obrázek 5: Činnosti, kterým se občané od vyhlášení nouzového stavu věnovali

2. otázka: Co ve Vás současný stav během druhé vlny pandemie koronaviru vyvolává?

Ve většině občanů nouzový stav stejně jako u studentů vyvolal pocit, že to zvládnou a získání nadhledu (viz Obrázek 6). Většina respondentů dále uvedla, že v nich situace vyvolala obavy o své blízké a přátele, obavy z dalšího šíření pandemie, strach z budoucnosti a obavy ze smrti blízkých a přátel. Naopak nejméně vyvolávala obavy z nedostatku potravin, léků a služeb a obavy ze své vlastní smrti. Situace v nich však vyvolávala také energii pomáhat.

Sociální práce zde obdobně jako v porovnávání přínosů a ztrát umožňuje uplatnit získaný nadhled a energii k aktivaci pozitivních prosociálních postojů.

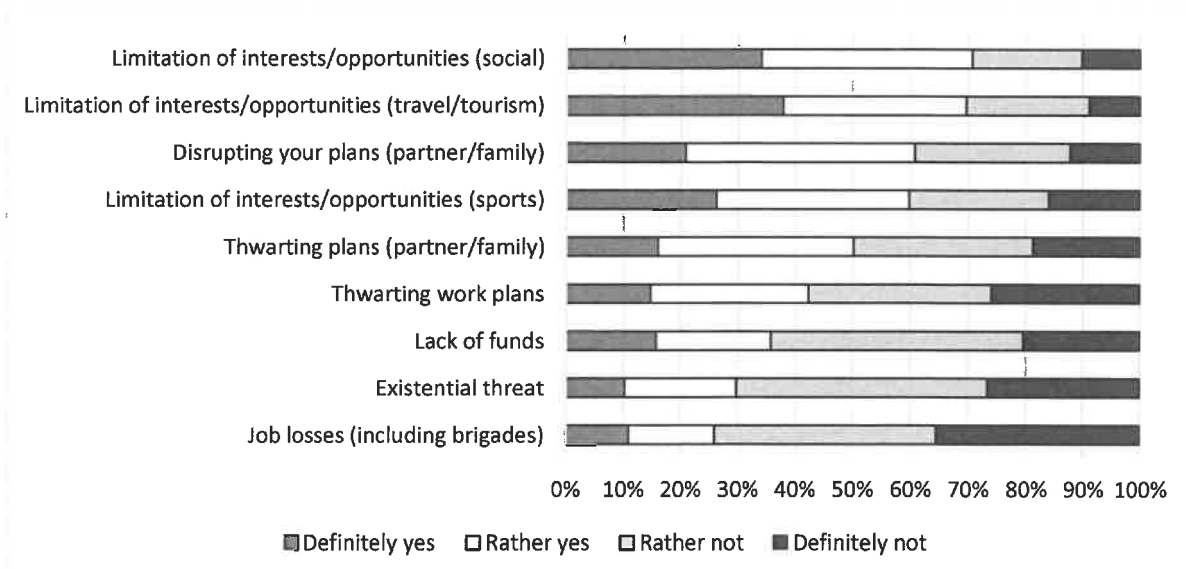
Sociální práce čelila během pandemie jedné z největších výzev, aby pokryla urgentní sociální potřeby zranitelných skupin obyvatelstva. Mezinárodní organizace pro sociální práci mobilizovaly úsilí k řešení urgentních sociálních potřeb a demonstrovaly hodnoty, které disciplína sociální práce má. Publikace International Association of Schools of Social Works uvádějí odpovědi sociální práce na krizi ve školách, komunitách a rodinách.

Obrázek 6: Co nouzový stav v občanech vyvolával

3. otázka: Čeho se v současné době během druhé vlny pandemie koronaviru nejvíce obáváte?

Občané se podobně jako Vysokoškolští studenti nejvíce obávali omezení svých možností a zájmů společenských, cestovatelských a sportovních a maření osobních plánů (viz Obrázek 7). Nejméně se obávali ztráty práce či existenčního ohrožení.

Obrázek 7: Čeho se občané během nouzového stavu nejvíce obávali

Nejčastější nálady a reakce

Většina občanů považovala za užitečná téměř všechna opatření, která vláda vydala ke zpomalení pandemie koronaviru. Nejužitečnější pro ně bylo dodržování dvoumetrového odstupu a povinné nošení roušek. Na rozdíl od vysokoškolských studentů většina občanů považuje za přínosný zákaz konzumace alkoholu na veřejnosti. Stejně jako Vysokoškolským studentům připadalo Občanům jako nejméně užitečné uzavření základních škol a aplikace e-rouška.

56% respondentů uvedlo, že respektuje a dodržuje opatření související s nouzovým stavem, 25% je vítají jako důležitou prevenci proti šíření nákazy. 10% se jim podřizuje jen kvůli sankcím. 9% respondentů je považuje za omezování svých práv. Většina respondentů vnímalo mezi svými sousedy a známými spíše pesimistickou náladu (57% respondentů). 50% vnímalo mezi nimi rezignovanou náladu, 38% optimistickou náladu a 36% aktivní, akční náladu.

Podle větší části občanů byly nejčastějšími reakcemi blízkých vzájemná pomoc (74% respondentů), posílení komunikace (53% respondentů) a upevnění vztahů (51% respondentů). Méně respondentů uvedlo přerušování kontaktů (43% respondentů). 57% občanů uvedlo, že zákaz shromažďování nad 6 osob jim nijak výrazně nevadí, někteří jsou i rádi (uvádí, že jsou introverti). 30% občanů s nařízením souhlasí, je potřebné. 29% respondentů toto nařízení respektuje protože je to nutné adekvátní opatření. 24% respondentů nepřipadá efektivní, (je nesmyslné až komické). Jeden respondent uvedl: „Kdo chce, sejde se u někoho doma. Pokud dodržují vzdálenost a vědí o svém zdravotním stavu, není to problém.“ Pro 23% občanů je nařízení omezující. Opatření na ně působí špatně, smutně až depresivně, protože jim chybí sociální kontakt

Většina občanů uvedla, že je velmi znejišťují zmatené informace (69% respondentů) a nejistá budoucnost v roce 2021 (56% respondentů).

Občany rozčilovalo časté měnění nařízeních (57% respondentů), nesystémovost (55% respondentů) a nárůst státního dluhu (52% respondentů).

19% občanů uvedlo, že druhou vlnu epidemie zvládají lépe, než první. Naopak 16% uvedlo, že ji zvládají hůře a 32% stejně. Jeden respondent uvádí: „Je to jiné. V první vlně jsme hodně chodili do přírody, snažili se dělat radost babičkám. Teď mám většinu dne depresivní nálady a není mi dobře.“

O co respondenty nouzový stav připravil

52% občanů uvedlo, že je situace připravila o kontakt s přáteli, spolužáky a s rodinou, partnery a scházel jim jejich společenský život.

48% občanů přišlo o svoji naplánovanou dovolenou a plánované cestování, turistiku a výlety.

33% respondentů nemohlo vykonávat své zájmy, mezi které patřily především kulturní události a sport.

22% občanů přišlo kvůli pandemii o zaměstnání, brigády či část příjmů. V některých profesích ubyly výrazně pracovní možnosti. Jedna respondentka uvádí: „Po mateřské dovolené hledám už 2 měsíce práci, zatím bez úspěchu. Je málo pracovních nabídek, více nezaměstnaných.“ Někteří respondenti uvedli, že jim situace znemožnila či omezila podnikání. Jeden respondent uvedl, že přišel o své klienty: „O klientelu zákazníků z celého světa, kteří nakupovali naše keramické zboží v našem obchodě v Praze. Zároveň i odbyl našeho zboží do dalších pražských obchodů. Druhá výroba – dekorací pro zábavné večírky je v tuto chvíli stejně zbytečná jako výroba keramických suvenýrů. Obchod v Praze není náš a musíme platit nájem.“

13% občanů uvedlo, že přišlo o klid, pohodu, svobodu a volný čas. Jedna respondentka uvedla, že přišla „O volné odpočinkové dny (postižený syn nemůže jezdit k babičce ani chodit do školy kvůli riziku nakažení, nemáme si kdy odpočinout).“ 6% občanů chyběla prezenční výuka vlastní a dětí.

V oblasti sociální práce, uvedla IASSW v publikaci COVID-19 and Social Work například souhrn reportů, které poskytují národní odpovědi na krizi a věnují speciální pozornost odpovědím sociální práce, s cílem podpořit a postarat se o nejzranitelnější skupiny obyvatelstva, které mohou vyžadovat intervenci sociální práce ke zlepšení jejich životních podmínek.

Co situace respondentům ve druhé vlně přinesla, co vyvolala, nad čím se zamysleli, uvědomili si, nebo udělali?

50% občanů se zamyslelo nad různými otázkami. Respondenti uvažovali, jak je důležité si užívat každý den a více si vážit svobody. Občané se zamýšleli nad budoucími cíli a nad tím co je skutečně důležité – zdraví a rodina. Také se zamýšleli nad tím, že spousta lidí myslí jen na sebe a jsou proto hloupí. 22% občanům situace přinesla obavy o zdraví sebe a nejbližších, o ztrátu práce, o budoucnost, pocit bezmoci, strach, stres, deprese, starosti s dětmi doma, vyčerpanost a úzkost. 14% občanů mělo více času na sebe a na různé činnosti: úklid, rekonstrukce bydlení, osobní rozvoj, dobrovolnická činnost, četba, více vaření a nové koníčky

např. běhání. Jedna respondentka uvedla: „Dala mi prostor pro sebereflexi, nový životní i pracovní směr. Nacházím spíše výhody.“ 10% občanů uvedlo, že trávilo více času s rodinou, partnery a nejbližšími přáteli 7% respondentů situace přinesla zklamání ze současné vlády.

Souvislosti jednotlivých charakteristik s dalšími otázkami

Statistickou závislost vyjádření k jednotlivým otázkám a položkám jsme testovali pomocí P-hodnoty Pearsonova chí kvadrát testu. V tabulkách jsou uvedeny statisticky významné závislosti. Závislost s P - hodnotou nižší nebo rovnou 0,001 – závislost na 1% hladině významnosti a hodnota nižší nebo rovna 0,05 – závislost na 5% hladině významnosti.

Studenti vysokých škol

Podle pohlaví

Stejně jako v první vlně ženy ze skupiny studentů vysokých škol ve druhé vlně uváděly statisticky významně častěji oproti mužům obavy (viz Tabulka 1, Tabulka 2). Ve druhé vlně pandemie koronaviru se ženy oproti mužům konkrétně obávaly budoucnosti, smrti blízkých a přátel, existenčního ohrožení, ztráty práce, nedostatku finančních prostředků a měly statisticky významně častěji pocit úzkosti.

Tabulka 1: *Chí-kvadrát závislosti Muži ze skupiny Studenti vysokých škol*

Činnosti a pocity	P-hodnota Chí kvadrát testu
Brigáda/práce – činnost s výdělkem mimo domov	0,026
Sport, venkovní aktivity	0,025
Stav vyvolává získání nadhledu	0,001
Obavy z omezení zájmů/možností (cestování/turistika)	0,048
Nálada u okolí (spolužáků) optimistická	0,035

Tabulka 2: *Chí-kvadrát závislosti Ženy ze skupiny Studenti vysokých škol*

Činnosti a pocity	P-hodnota Chí kvadrát testu
Domácí práce	0,005
Pocit úzkosti – obávám se, přesně nevím čeho	0,043
Strach z budoucnosti – z toho co bude	0,010
Obavy ze smrti blízkých, přátel	0,041
Obavy z existenčního ohrožení	0,004
Obavy ze ztráty práce (včetně brigád)	0,012
Obavy z nedostatku finančních prostředků	0,000

Podle věku

Studenti vysokých škol byli rozděleni do 3 věkových skupin: do 20 let, od 21 do 25 let, 26 let a více. Nejvíce obav vykazovala prostřední věková skupina (od 21 do 25 let), (viz Tabulka 3). Obávala se více budoucnosti, nemoci vlastní i blízkých a přátel, dalšího šíření pandemie, maření svých partnerských/rodinných plánů a nedostatku finančních prostředků.

Tabulka 3: *Chi-kvadrát závislosti podle věku ze skupiny Studenti vysokých škol*

Činnosti a pocity	Nejčastěji u skupiny	Nejméně u skupiny	P-hodnota Chí kvadrát testu
Brigáda/práce – činnost s výdělkem mimo domov	Od 21 do 25 let	26 let a více	0,026
Brigáda/práce – činnost s výdělkem z domova	26 let a více	Do 20 let	0,018
Odpočinek	Do 20 let	26 let a více	0,021
Surfování na internetu a sociálních sítích	Od 21 do 25 let	26 let a více	0,001
Sledování TV, rozhlasu	Do 20 let	26 let a více	0,002
Strach z budoucnosti – z toho co bude	Od 21 do 25 let	26 let a více	0,002
Obavy z nemoci (vlastní)	Od 21 do 25 let	26 let a více	0,004
Obavy z nemoci (blízkých, přátel)	Od 21 do 25 let	26 let a více	0,000
Obavy z dalšího šíření pandemie	Od 21 do 25 let	26 let a více	0,001
Obavy z maření svých plánů (partnerských/rodinných)	Od 21 do 25 let	26 let a více	0,028
Obavy z nedostatku finančních prostředků	Od 21 do 25 let	26 let a více	0,049
Obavy z omezení zájmů/možností (společenských)	Do 20 let	26 let a více	0,005
Mezi spolužáky vnímají vzájemnou pomoc	26 let a více	Od 21 do 25 let	0,029
Přínosné dodržování dvoumetrového odstupu	Od 21 do 25 let	Do 20 let	0,003
Přínosné trasování	Od 21 do 25 let	26 let a více	0,008
Přínosné uzavření základních škol	Do 20 let	26 let a více	0,017

Přínosné uzavření středních škol	Do 20 let	26 let a více	0,017
Přínosné uzavření vysokých škol	Do 20 let	26 let a více	0,031

Výsledky porovnání podle pohlaví a věku opakovaně prokázaly, že významný podíl sociální práce pro standardní populaci je potřebné věnovat hlavně práci se ženami a seniory.

Občané

Podle pohlaví

I zde uváděly ženy ze skupiny občanů, stejně jako v první vlně a jako ženy ze skupiny vysokoškolských studentů, oproti mužům statisticky významně častěji obavy (viz Tabulka 4, Tabulka 5). Konkrétně se obávaly více budoucnosti, neznámého, nemoci vlastní i blízkých a přátel, smrti vlastní i blízkých a přátel, existenčního ohrožení, ztráty práce včetně brigád a nedostatku finančních prostředků. Také měly častěji pocit úzkosti.

Tabulka 4: Chí-kvadrát závislosti Muži ze skupiny Občané

Činnosti a pocity	P-hodnota Chí kvadrát testu
Jsem v práci	0,011
Práce z domova	0,039

Tabulka 5: Chí-kvadrát závislosti Ženy ze skupiny Občané

Činnosti a pocity	P-hodnota Chí kvadrát testu
Domácí práce	0,000
Pocit úzkosti – obávám se, přesně nevím čeho	0,021
Strach z neznámého	0,000
Strach z budoucnosti – c toho, co bude	0,000
Obavy z nemoci (vlastní)	0,006
Obavy z nemoci (blízkých, přátel)	0,017
Obavy ze smrti (vlastní)	0,010
Obavy ze smrti (blízkých, přátel)	0,048
Obavy z existenčního ohrožení	0,002
Obavy ze ztráty práce (včetně brigád)	0,004
Obavy z nedostatku finančních prostředků	0,000

Podle věku

Občané byli rozděleni do 3 věkových skupin: od 21 do 40 let, od 41 do 60 let, 61 let a více. Nejvíce obav měla nejmladší skupina (od 21 do 40 let). Respondenti z této skupiny se obávali více budoucnosti, existenčního ohrožení, maření svých osobních a partnerských/rodinných plánů a nedostatku finančních prostředků (viz Tabulka 6). Dále se více obávali omezení zájmů a možností společenských a sportovních.

Tabulka 6: *Chi-kvadrát závislosti podle věku ze skupiny Občané*

Činnosti a pocity	Nejčastěji u skupiny	Nejméně u skupiny	P-hodnota Chí kvadrát testu
Jsem v práci	od 41 do 60 let	61 let a více	0,000
Práce z domova	od 41 do 60 let	61 let a více	0,023
Péče o děti	od 21 do 40 let	61 let a více	0,000
Učení se s dětmi	od 21 do 40 let	61 let a více	0,000
Odpočinek	61 let a více	od 41 do 60 let	0,009
Aktivní odpočinek – čtení knihy, tvořivá činnost	61 let a více	od 21 do 40 let	0,000
Sledování TV, rozhlasu	61 let a více	od 21 do 40 let	0,013
Strach z budoucnosti – z toho, co bude	od 21 do 40 let	61 let a více	0,007
Obavy z existenčního ohrožení	od 41 do 60 let	61 let a více	0,004
Obavy z maření svých plánů (osobních)	od 21 do 40 let	61 let a více	0,040
Obavy z maření svých plánů (partnerských, rodinných)	od 21 do 40 let	61 let a více	0,022
Obavy z nedostatku finančních prostředků	od 21 do 40 let	61 let a více	0,001
Obavy z omezení zájmů, možností (sportovních)	od 21 do 40 let	61 let a více	0,000
Obavy z omezení zájmů, možností (společenských)	od 21 do 40 let	61 let a více	0,007

Porovnání studentů a občanů

Více obav ve druhé vlně měli studenti než občané. Obávali se více budoucnosti, existenčního ohrožení, nedostatku finančních prostředků, ztráty práce včetně brigád, maření svých osobních plánů a omezení zájmů a možností sportovních, společenských a cestování/turistiky (viz Tabulka 7, Tabulka 8). Měli také častěji pocit úzkosti. Oproti tomu občané se více obávali vlastní nemoci a smrti vlastní, blízkých a přátel.

Tabulka 7: Studenti ve druhé vlně ve srovnání s občany ve druhé vlně uváděli statisticky významně častěji

Činnosti a pocity	P-hodnota Chí kvadrát testu
Dobrovolnická činnost – pomáhání druhým	0,000
Odpočinek	0,000
Aktivní odpočinek – čtení knihy, tvořivá činnost	0,004
Sport, venkovní aktivity	0,000
Pocit úzkosti – obávám se, přesně nevím čeho	0,004
Strach z budoucnosti – z toho, co bude	0,001
Stav vyvolává energii pomáhat	0,025
Obavy z existenčního ohrožení	0,027
Obavy z maření svých plánů (osobních)	0,000
Obavy ze ztráty práce včetně brigád	0,000
Obavy z nedostatku finančních prostředků	0,000
Obavy z omezení zájmů/možností (sportovních)	0,001
Obavy z omezení zájmů/možností (společenských)	0,004
Obavy z omezení zájmů/možností (cestování/turistika)	0,011
Nálada u okolí (spolužáků) optimistická	0,004
Vzájemná pomoc (mezi spolužáky)	0,019

Tabulka 8: Občané ve druhé vlně ve srovnání se studenty ve druhé vlně uváděli statisticky významně častěji

Činnosti a pocity	P-hodnota Chí kvadrát testu
Brigáda/práce – činnost s výdělkem mimo domov	0,004
Obavy z nemoci (vlastní)	0,000
Obavy ze smrti (vlastní)	0,000
Obavy ze smrti (blízkých, přátel)	0,026
Přínosné dodržování dvoumetrového odstupu	0,008
Přínosné trasování	0,005
Přínosná aplikace e-rouška	0,001
Přínosné uzavření restaurací a barů	0,004
Přínosné uzavření vnitřních sportovišť a bazénů	0,001
Přínosný zákaz konzumace alkoholu na veřejnosti	0,001

Porovnání období mezi sebou

Studenti vysokých škol

Studenti v první vlně vnímali více upevnění vztahů a posílení komunikace mezi spolužáky (viz Tabulka 9, Tabulka 10). Častěji také uváděli, že mají pocit, že to zvládnou. U svých spolužáků však vnímali pesimistickou náladu.

Ve druhé vlně studenti uváděli statisticky významně častěji obavy z vlastní smrti, existenčního ohrožení a maření svých partnerských a rodinných plánů. Pociťovali také více pocit úzkosti.

Tabulka 9: Studenti v první vlně ve srovnání s druhou vlnou uváděli statisticky významně častěji

Činnosti a pocity	P-hodnota Chí kvadrát testu
Surfování po internetu a sociálních sítích	0,004
Pocit, že to zvládnou	0,021
Vnímají pesimistickou náladu u svých spolužáků	0,003
Vnímají upevnění vztahů mezi spolužáky	0,040
Vnímají posílení komunikace mezi spolužáky	0,006

Tabulka 10: Studenti ve druhé vlně ve srovnání s první vlnou uváděli statisticky významně častěji

Činnosti a pocity	P-hodnota Chí kvadrát testu
Brigáda/práce – činnost s výdělkem mimo domov	0,000
Odpočinek	0,000
Pocit úzkosti – obávám se, přesně nevím čeho	0,001
Obavy ze smrti (vlastní)	0,029
Obavy z existenčního ohrožení	0,005
Obavy z maření svých plánů (partnerských/rodinných)	0,000

Studenti ve druhé vlně měli oproti období po ukončení nouzového stavu více obavy z budoucnosti a více odpočívali (viz Tabulka 11, Tabulka 12). Po ukončení nouzového stavu měli překvapivě více obavy z vlastní smrti a ze smrti blízkých a přátel. Ve svém okolí vnímali spíše pesimistickou náladu a přerušeni kontaktů.

Tabulka 11: Studenti v druhé vlně ve srovnání se stavem po ukončení třetí vlny uváděli statisticky významně častěji

Činnosti a pocity	P-hodnota Chí kvadrát testu
Odpočinek	0,010
Obavy z budoucnosti	0,039

Tabulka 12: Studenti po ukončení třetí vlny ve srovnání se druhou vlnou uváděli statisticky významně častěji

Činnosti a pocity	P-hodnota Chí kvadrát testu
Obavy z vlastní smrti	0,002
Obavy ze smrti blízkých a přátel	0,038
Ve svém okolí vnímali méně optimistickou náladu	0,025
Ve svém okolí vnímali více pesimistickou náladu	0,029
Přerušeni kontaktů	0,040

Občané

Občané v první vlně u ve svém okolí více vnímali optimistickou a aktivní náladu a také upevnění vztahů, posílení komunikace a vzájemnou pomoc (viz Tabulka 13, Tabulka 14). Věnovali se také více dobrovolnické činnosti.

Oproti tomu ve druhé vlně ve svém okolí vnímali více rezignovanou a pesimistickou náladu a přerušeni kontaktů.

Tabulka 13: Občané v první vlně ve srovnání s druhou vlnou uváděli statisticky významně častěji

Činnosti a pocity	P-hodnota Chí kvadrát testu
Dobrovolnická činnost, pomáhání druhým	0,002
Sledování TV, rozhlasu	0,019
Energii (pomáhat)	0,002
Optimistická nálada u blízkých, sousedů a spolupracovníků	0,000
Aktivní, akční nálada u blízkých, sousedů a spolupracovníků	0,000
Upevnění vztahů mezi blízkými, sousedy a spolupracovníky	0,001
Posílení komunikace mezi blízkými, sousedy a spolupracovníky	0,001
Vzájemná pomoc mezi blízkými, sousedy a spolupracovníky	0,000

Tabulka 14: Občané ve druhé vlně ve srovnání s první vlnou uváděli statisticky významně častěji

Činnosti a pocity	P-hodnota Chí kvadrát testu
Jsem v práci	0,000
Rezignovaná nálada u blízkých, sousedů a spolupracovníků	0,000
Pesimistická nálada u blízkých, sousedů a spolupracovníků	0,000
Přerušení kontaktů mezi blízkými, sousedy a spolupracovníky	0,013
Nepovažují informace ze strany vlády za dostatečné	0,000

Občané po ukončení třetí vlny více uváděli pocit úzkosti, maření svých osobních plánů a omezení zájmů/možností (společenských), cestování/turistiky (viz Tabulka 15).

Tabulka 15: Občané po třetí vlně ve srovnání se druhou vlnou uváděli statisticky významně častěji

Činnosti a pocity	P-hodnota Chí kvadrát testu
Jsme v práci	0,000
Pocit úzkosti	0,003
Maření svých osobních plánů	0,043
Obavy z omezení zájmů/možností (společenských)	0,015
Obavy z omezení zájmů/možností (cestování/turistika)	0,000

Celkové shrnutí

Ve druhé vlně bylo pomocí chí kvadrát testu opět jako v první vlně zjištěno, že ženy měly statisticky více obav než muži, což bylo prokázáno mezi studenty, občany i zaměstnanci firem. To odpovídá i národnímu výzkumu mentální úzkosti ve Spojených státech, kde ženský rod tvoří rizikový faktor při předpovídání duševní tísně (Holingue, Klab & Riehm et al., 2020).

Obavy z budoucnosti, nedostatku finančních prostředků, narušování plánů (osobních, partnerských a rodinných) a omezování zájmů a příležitostí (sportovních a sociálních) měli většinou lidé ve věku 21 až 40 let a nejméně lidé starší než 61 let.

Vysokoškolští studenti měli oproti občanům a zaměstnancům vybraných firem více obav, konkrétně z maření svých osobních plánů, omezení sportovních a společenských. Oproti občanům i zaměstnancům měli studenti překvapivě více obav i ze ztráty práce či brigády a nedostatku finančních prostředků. Na rozdíl od občanů uváděli častěji pocit úzkosti.

Na rozdíl od občanů se studenti více věnovali dobrovolnické činnosti, sportu a aktivnímu odpočinku.

Občané měli oproti studentům více obav z vlastní nemoci a smrti a ze smrti svých blízkých a přátel. Na rozdíl od studentů viděli větší přínos ve vládních opatřeních, jako bylo uzavření restaurací a barů, uzavření sportovišť a zákaz konzumace alkoholu na veřejnosti.

V první vlně občané, stejně jako studenti, vnímali větší posilování vztahů a posilování komunikace se svými blízkými, sousedy a spolupracovníky. Občané se více zapojili do dobrovolnictví a měli více energie pomáhat. Občané dále vnímali ve svém okolí optimističtější a aktivnější náladu.

Naopak ve druhé vlně si občané ve svém okolí více uvědomovali přerušení kontaktů a pesimistickou a rezignovanou náladu.

Při srovnání první a druhé vlny pomocí Pearsonova chí kvadrát testu jsme u studentů zjistili, že Studenti v první vlně vnímali větší posilování vztahů a komunikace mezi spolužáky. Oproti tomu studenti ve druhé vlně měli častěji pocit úzkosti a obavy ze smrti, existenčního ohrožení a narušení jejich plánů partnerských či rodinných. Při podrobnějším zkoumání, bylo zjištěno, že zvýšený nárůst pocitů úzkosti zde byl zaznamenán hlavně u žen.

V první a druhé vlně pandemie koronaviru i v období po ukončení 3. vlny na jaře 2021 respondenti nejčastěji uváděli, že jim situace vzala sociální kontakty s přáteli a rodinou. Matky často zůstávaly doma s malými dětmi a chyběly jim běžné kontakty. Starší lidé si připadali osamělí, protože je rodina z obav, aby své rodiče nebo prarodiče nakazili, nenavštěvovala a neměli si tak s kým popovídat. Oproti první vlně si studenti více stěžovali na úplnou ztrátu kontaktů, která už dlouhodobě trvá. Studentům chybělo osobní setkávání se spolužáky a pedagogy, někteří v prvních ročnících je osobně ani nepoznali. Dále z nich velká část přišla o zaplacené dovolené a plánované cestování. Studenti také přišli o možnost vyjet na zahraniční studijní pobyty.

Studentům chyběla i prezenční výuka. Také rodiče by raději posílali děti do školy než s nimi být doma a dohánět s nimi látku. Celkově pandemie respondenty připravila i o vykonávání některých jejich koníčků, sportů a navštěvování kulturních akcí. Řada respondentů během pandemie ztratila práci nebo přišla o část svých příjmů. Upozorňovali i na to, že je kvůli situaci obtížnější si najít novou práci.

Situace přinesla i některá pozitiva. Řada respondentů se zamyslela nad tím, co je opravdu důležité, nad svým životním stylem, vzděláváním a tím, co chtějí v budoucnu dělat.

Respondenti měli více času na sebe, a tak se mohli věnovat osobnímu rozvoji, samostudiu a dalším aktivitám. Respondenti trávili více času doma se svou rodinou a partnery, což u mnoha upevnilo jejich vztahy. Lidé si během pandemie více pomáhali, hlavně na jejím počátku během první vlny.

Zajímavé je, že emoce jsou v době po ukončení nouzového stavu po třetí vlně na jaře 2021, oproti druhé vlně více pesimistické, i když situace byla znatelně lepší, začalo se očkovat a rozvolňovat. Je tedy třeba věnovat psychickému zdraví značnou pozornost i po zlepšení situace, výrazně i u studentů, kteří uváděli vysoký nárůst pocitu úzkosti.

Diskuze

Lze diskutovat záměr zachytit a fixovat vnímání a prožívání ve fázi úvodní postupné adaptace na mimořádnou situaci v první vlně, kdy vyhlídky dalšího vývoje a postupu protivirových opatření nebylo možné předvídat. Nebyly tím dány předpoklady, ani dostatek času pro následnou homeostázu ve změněných podmínkách (por. Joshi, 2006). Skutečností však je, že ještě neexistovala představa o dalším průběhu epidemie a o následujících vlnách.

Ve všech třech výzkumech bylo u žen ze skupiny Vysokoškolských studentů i Občanů zaznamenáno více obav. To odpovídá i národnímu výzkumu mentální úzkosti ve Spojených státech, kde ženský rod tvoří rizikový faktor při předpovídání duševní tísně (Holingue et al., 2020). Ženy častěji také odpovídaly, že se učí doma s dětmi a starají se o domácnost.

Oproti první vlně byl zaznamenán výrazný nárůst obav. Tento nárůst však pokračoval a ještě vyšší nárůst byl zaznamenán i ve třetím výzkumu, který mapoval situaci po ukončení nouzového stavu po třetí vlně, na jaře 2021. Znamená to, že obavy přetrvávaly i po zlepšujícím se vývoji v počtu nakažených a možnosti očkování proti nemoci COVID 19. Je tedy třeba věnovat psychickému zdraví značnou pozornost, především u občanů, kteří také pociťovali nárůst úzkosti.

Lze uvažovat i nad možností kumulativního efektu a jeho promítnutím do celkového nastavení a prožívání další zátěže a faktické ohrožení zdraví a životů žen samotných. Také ohrožení jejich dětí a nejbližších, kteří tvoří jejich zázemí. Zvyšuje se tak riziko přechodu ze stavu vyčerpání do dalších fází obecně adaptačního syndromu (Greenberg, 2012; Selye, 1936).

Uvedené skutečnosti vyžadují připravenost pro preventivní působení pracovníků pomáhajících profesí a také kooperaci všech plánovaně zaangażovaných složek zdravotníků, psychologů a sociálních pracovníků.

Lze očekávat, že anticipace dalšího střetu se škodlivými vlivy na základě zkušeností první a druhé vlny pandemie koronavirové a období po třetí vlně se může projevit zvýšeným psychickým stresem v případě další vlny pandemie (Lazarus, 2006). Koordinovaná účast odborných pracovníků a kompetentních pracovišť, jak psychologických, tak psychoterapeutických, poradenských, sociálních, vč. charitativních a ostatních, může být součástí účinného zvládnutí i případného opakování epidemické situace v budoucnu.

Závěr

Lze konstatovat, že kvalita života se během pandemie zhoršila z důvodu obav o zdraví své a blízkých a obav z nedostatku léků, potravin a finančních prostředků. Kvůli omezení kontaktů lidé nemohli vidat své známé, navštěvovat kulturní aktivity a provádět mnohé sporty. Tyto obavy se projevíly signifikantně významně především u žen. Respondenti však na druhé straně uváděli, že měli více času na sebe a svoji rodinu. Jiné výzkumy uvádějí, že k tomu docházelo především ve funkčních rodinách. Postupný nárůst v obav v jednotlivých zkoumaných obdobích byl zaznamenán u Vysokoškolských studentů i Občanů. Obavy překvapivě po ukončení třetí vlny mírně narostly, oproti stavu první i druhé vlny pandemie koronaviru. Z toho vyplývá, že obavy u občanů i při rozvolňování přetrvávají a může jít o dlouhodobý stav, na který by se měli psychologové a sociální pracovníci zaměřit jak kurativně, tak preventivně.

Literatura:

COVID-19 and SOcial Work (2020). *A Collection of Country Reports*. Retrieved from: <https://www.iassw-aiets.org/wp-content/uploads/2020/07/IASSW-COVID-19-and-Social-Work-Country-Reports-Final-1.pdf>

Greenberg, J. S. (2012). *Comprehensive Stress Management*. New York: McGraw-Hill.

Holingue, C., Klab, L. G. & Riehm, K. E. et al. (2020). Mental Distress in the United States at the Beginning of the COVID-19 Pandemic. *American Journal of Public Health, 110*(11), 1628-1634.

Jiříštová, D., Medzihorský, Š. & Svoboda, M. (2021). *Feelings and experiencing the coronavirus pandemic in state of emergency by Czech Citizens*. The 32 Congress of Psychology, Prague 2021, Czech Republic.

Joshi, V. (2006). *Stres a zdraví*. Praha: Portál.

Lazarus, R. S. (2006). *Stress and emotion: A new synthesis*. New York: Springer Publishing Company.

MCZR (2021). *Trendový profil laboratorně potvrzených nakažených nemocí COVID 19*. Dostupné z: <https://onemocneni-aktualne.mzcr.cz/covid-19>

Medzihorský, Š. & Svoboda, M. (2020). Vnímání a prožívání nouzového stavu v 1. vlně pandemie koronaviru. *Aplikovaná psychologie/Applied Psychology, 5*(8), 592-626.

Official IFSW Statements Relating to COVID-19 (2020). Retrieved from: <https://www.ifsw.org/updated-information-on-ifsw-and-the-covid-19-virus/>

Selye, H. (1936). A Syndrome produced by Diverse Nocuous Agents. *Nature, 138*, 32.

Autoři:

PhDr. Mgr. Štefan Medzihorský

VŠAPs Terezín

Email: rek@vsaps.cz

Působí na Vysoké škole aplikované psychologie v Terezíně jako rektor a pedagog. Odborně se zaměřuje na problematiku sociální komunikace, prezentace, rétoriky, asertivity a sociálně psychologického výcviku. Je certifikovaný Europsycholog a mentor EuroPsy.

PhDr. Mgr. Michal Svoboda, Ph.D.

FP ZČU, VŠAPs Terezín

Email: msvoboda@kpg.zcu.cz

Působí na pedagogické fakultě Západočeské univerzity v Plzni a na Vysoké škole aplikované psychologie v Terezíně. Odborně se zaměřuje na problematiku osobnostně-sociálního rozvoje, sociálního učení, psychologie výživy a nutriční výchovy.